

Tapdığı dərmanı üç dəfə öz üzərində sınayan Osmanlı həkimi

(əvvəli ötən sayımızda)

Niyə türkcə yazdım?!

"Bu keçən ömür və uzun müddət davam edən istəklər içərisində elmiylə gördüyüm və təcrübə etdiyim bir çox əcaib-qərib işləri bu qısaltılmış kitabda cəmlədim. İndiki zamanın cərrahlarının çoxusu bu kitabda bəhs edilən şeylərin çoxunu nə görüblər, nə də eşidiblər. Bu tip cərrahlar sadəcə bu dövrün kitablarını araşdırır və bunların içində yazılan müalicə üsullarından istifadə edirlər. Və bəzən təcrübələri olmadıği halda da özlərindən nələrsə əlavə edib səhv edirlər.

Bu kitabı türkcə yazmağımın səbəbi budur:

Bu dövrdə Rum qövmləri türk dilini istifadə edirlər. Ayrıca bu dövrün cərrahlarının da çoxusunun oxuma-yazması yoxdu. Bilsələr belə hamısı türkcə kitablar oxuyurlar. Beləcə, bu kitabı türkcə yazmaqda bundan daha artıq adamın faydalana bilməsidir və bunun sayəsində işin əslini öyrənilir bir çox problemləri həll edərək özlərini xətdən, bəladan qoruyacaqlar.

Bu kitaba "Cerrahiyyətü'l Haniyyə" adını verdim.

Sabunçuoğlu Şərafəddinin ən məşhur əsərinin özəlliyi tibb tarixində ilk dəfə cərrahi müdaxilələri göstərən miniature texnikasıyla hazırlanmış cürbəcür rəsmlərin olması və sadə bir tükə ilə qələmə alınmış olmasıdır.

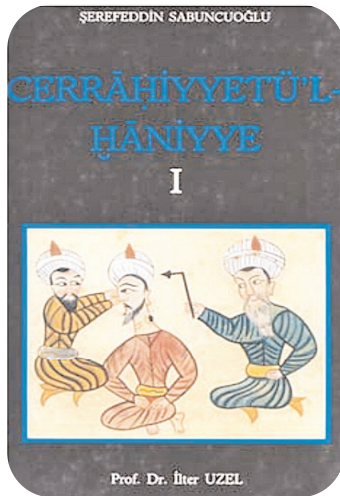
Kitabda 138 rəsm və 168 alət rəsmi var. Bu səbəbdən haqqında tibb tarixi, türk dili və rəsm sənəti baxımından bir çox araşdırmalar aparıldı.

Əsərin eyni çapı 1992-ci ildə professor İltər Uzel tərəfindən geniş açıqlama və qeydlərlə birlikdə iki cild halında baş tut-

du. "Cerrahiyyətü'l Haniyyə" əsərinin üç surətindən ikisi İstanbul Fateh Millət kitabxanasında, digəri isə Fransa Milli Kitabxanasındadır.

**Sınadığı dərmanları
Fatehə təqdim etdi**

Qəbizlik-həzm narahatlığı üçün tənzimləmə məcunu;
Mədə xəstəlikləri üçün məcun;

Ağız qoxusu üçün məcun alınmalıydı.

Yaddaşı gücləndirib, cinsəl gücü artıran və böyrək xəstəliklərinə yaxşı təsir edən "pərvərdə", meyvə-tərəvəzlərin təbiyə edilərək şəfa niyyəti ilə istifadə olunmasıydı.

Sabunçuoğlu Şərafəddin "Zahire-i Harzəmsahi" adlı "kəllə sümüyü anatomiyası" əsərini yazan Zeyneddin bin İsmail-ül Cürcani'nin (1042-1137) kitabının "Akrabadin" fəsilini də tərcümə etdi.

Bu fəsildə farmakoloji xüsusiyət daşması səbəbilə müxtəlif dərman reseptləri və bu reseptlərin hansı xəstəliklərin müalicəsində istifadə olunacağı haqqında açıqlamalara yer verildi. Sabunçuoğlu 31

olan fəsil sayını əlavələr edərək 33-ə çıxardı.

Kitabı (Qanuni ilə Hürremmin oğlu) Şahzadə Bəyazidin ikinci Amasiya valiliyi ərafəsində onun istəyi ilə tərcümə etdi.

Digər əsəri isə "Mücerrebni?me" idi...

Sabunçuoğlu 1468-ci ildə yazdığı əsərin ön sözündə kitabı Amasiyadakı həkim çevrəsinin istəyilə qələmə aldığını vurğulayıb.

Bu kitab ilk dəfə Dr. Rusçuklu Hakkı tərəfindən 1920-ci ildə "İkdam" qəzetində tanındı. Əsərdə heyvanlar, insanlar və müəllifin, yəni özünün üzərində sınadığı dərmanların hazırlanma qaydası və istifadəsi detalları ilə izah olundu.

Süleymaniyyə kitabxanasında olan kitab 17 fəsildən ibarətdir, türk tibb tarixində bir həkimin öz kəfləri olan dərman və müalicə metodlarını izah etdiyi ilk monoqrafik əsərdir.

Sabunçuoğlunun başqa özəlliyi İstanbula gedərək təcrübələrini Fateh Sultan Mehmetə təqdim edərək razılığını alması idi. Qısqançlıqdandırmı, ya nədəndirsə, bilinmir... o dövrün alimlərindən Fatehin müəllimi Ağşəmsəddin kitablarını əbəcdə deyil türkcə yazdığı üçün Sabunçuoğlunu tənqid edib əsərlərini diqqətdən kənardə qoydu. Üstəlik Ağşəmsəddin də ilk təhsilini Amasiyada almağına rəğmən dəstək olmaq əvəzinə qarşı çıxdı.

Amma Sabunçuoğlu Şərafəddin bildiyini heç kəsə vermədi. Hazırladığı türkcə terminlər XV yüzilliyin türk tibbi terminologiyasının doğmasında rol oynadı.

Dilimizə uyğunlaşdıran:
Eminquey